

Tutkimuslainsäädäntöä käsittelevän toimielimen perustaminen

Suomalaista tutkimuslainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan aktiivisesti. Uusi säädöspohja vaikuttaa erityisesti terveyteen liittyvään tutkimukseen. Tutkimusorganisaatiot ovat huolissaan siitä, että useat lainsäädännölliset ratkaisut näyttävät joko kokonaan estävän tai hankaloittavan kansallisten TKI-toiminnan tavoitteiden toteutumista.

*Esitämme ongelman korjaamiseksi **tutkimuslainsäädäntöä ja sen valmistelua koordinoivan toimielimen perustamista**, jossa mukana olisi valtionhallinnon ja tutkimuskentän edustajia sekä muita tutkimusalan asiantuntijoita.*

Tutkimuslainsäädäntö ei tue tutkimus- ja innovaatiotoimintaa

Hallitusohjelmassa¹, TKI-tiekartassa² sekä terveysalan tutkimus- ja innovaatiostrategiassa³ asetetaan korkeat taloudelliset ja yhteiskunnalliset odotukset suomalaiselle tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalle (TKI-toiminta). Samalla suomalaista tutkimuslainsäädäntöä uudistetaan aktiivisesti erityisesti terveyteen liittyvän tutkimuksen alalla.

Me allekirjoittaneet tutkimusorganisaatiot haluamme esittää vakavan huolestuksen siitä, että eräät nykyiset ja kehitteillä olevat lainsäädännölliset ratkaisut estävät TKI-toiminnan tavoitteiden toteutumisen, suurimmilta osin tarpeettomasti ja monesti peruuttamattomin vaikutuksin.

Tavoitteena on ollut luoda tutkimustoimintaa tukevaa lainsäädäntöä, mutta toteutuneet muutokset ovat heikentäneet suomalaisen TKI-toiminnan edellytyksiä merkittävästi. Akuuteimpia ongelmakohtia ja alustavia ratkaisuehdotuksia niihin on kuvattu liitteessä 1.

Merkittävä suunnanmuutos asiassa on tarpeen, koska muussa tapauksessa lainsäädännölliset ratkaisut uhkaavat aiheuttaa vahinkoa Suomen TKI-toiminnalle ja Suomen maineelle tutkimustoiminnan huippumaana. Mikäli muutoksia ei tehdä, ennakoitavia seurauksia ovat muun muassa:

- Tutkimustietoa ei kyetä tehokkaasti hyödyntämään tutkimukseen osallistuvien ja potilaiden hoidossa, mistä seuraa vältettävissä olevaa kärsimystä ja ylikuolleisuutta.
- Suomen asema TKI-sektorilla suhteessa verrokkimaihin (mm. muut Pohjoismaat ja EU-jäsenvaltiot) heikkenee.
- Suomalaisten tutkijoiden kyky osallistua kansainväliseen korkean profiilin tutkimustyöhön ja siten saada kansainvälistä TKI-rahoitusta heikkenee oleellisesti.
- Tutkimusrahoitusta käytetään enenevässä määrin tutkimuksen sijasta hallintotyöhön ja byrokraatiaan, jolloin tutkimusrahoituksen vaikuttavuus heikkenee.
- Suomen kyky houkuttaa korkeasti koulutettuja TKI-osaajia ulkomailta tuomaan tutkimustoimintansa ja innovaationsa Suomeen vähenee merkittävästi.

Ongelman juurisyitä ovat osaamis- ja resurssivaje tutkimuslainsäädännön lainvalmistelussa ja erityisesti vaikutusten arvioinnissa sekä tiedon ja kommunikaation puute modernin tutkimustoiminnan luonteesta ja lainsäädännöllisistä tarpeista.

Edellä mainittua osaamista löytyy tutkimusorganisaatioista. Ministeriöillä ja tutkimusorganisaatioilla ei kuitenkaan ole yhteistä säännönmukaisesti toimivaa foorumia, jossa keskustella lainsäädäntöön liittyvistä uudistustarpeista, havaituista ongelmista tai uusista avauksista. Keskustelu on *ad hoc* -pohjaista ja se toteutuu usein liian myöhäisessä vaiheessa. Seurauksena on resurssien tehoton käyttö, tutkimuksen kannalta toimimaton lainsäädäntö, TKI-toiminnan edellytyksien heikentyminen ja sitä kautta TKI-toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumatta jääminen.

¹ Pääministeri Marinin hallitusohjelma, kohta 3.7

² Kestävän ja kehittyvän yhteiskunnan ratkaisuja tuottava Suomi (23.4.2020)

³ Tiekartta 2020-2023 – Kestävää Kasvua ja Hyvinvointia (Valtioneuvoston julkaisuja 2020:33)

Ratkaisuna tutkimuslainsäädäntöneuvosto

Ehdotamme että edellä kuvattuihin haasteisiin vastattaisiin luomalla kansallinen toimielin, jossa voidaan jo ennen lainsäädännön varsinaista valmistelua käydä aktiivista keskustelua. Keskustelun tavoitteina olisi muodostaa strateginen kokonaiskuva Suomen tutkimuslainsäädännön kehittämistarpeista, arvioida ennalta lainsäädännöllisten ratkaisujen päälinjojen vaikutuksia, tunnistaa olemassa olevan lainsäädännön ongelmakohtia ja kehittää niihin ratkaisuja toimivaltaisten elinten hyödynnettäväksi.

Tällaisen säännöllisesti kokoontuvan toimielimen tarkoitus olisi toimia keskeisimpänä forumina Suomen valtionhallinnon ja TKI-kentän välillä tutkimuslainsäädännöllisten ja -hallinnollisten asioiden käsittelyssä. Toimielimen luonteva hallinnollinen sijainti olisi eri hallinnonaloja yhdistävän Tutkimus- ja innovaationeuvoston alaisuudessa. Jatkossa ehdotettua toimielintä kutsutaan työnimellä ”Tutkimuslainsäädäntöneuvosto”.

Tutkimuslainsäädäntöneuvoston alustava tehtäväkuvaus

Tutkimuslainsäädäntöneuvoston keskeisiin tehtäviin kuuluisivat ainakin:

- **Suomalaisen tutkimuslainsäädännön seuranta ja kehittämisen tuki:** Lainsäädäntötarpeiden aktiivinen ennakointi, lainsäädännön tavoitteiden ja päälinjausten riittävän aikainen hahmottelu, käytännön toimijoiden havaitsemien ongelmien esille tuominen, ratkaisuehdotusten ja -mallien kehittäminen sekä lainsäädäntöehdotusten vaikutusten arvioinnin tukeminen.
- **Osaamisen keskittäminen:** Samalla kun itse neuvosto kootaan toimintakyvyn takaamiseksi rajoitetun kokoisena, sen yhteyteen koottavalla asiantuntijaverkostolla on tutkimuksen edellytysten paras käytännön osaaminen. Tällöin esimerkiksi ministeriöt tietävät aina, mitä kautta parhaisiin asiantuntijoihin saa yhteyden.
- **Tiedon jakaminen:** Yhteisen ymmärryksen luominen valtionhallinnon ja tutkimuskentän välille; tiedon jakaminen nykyaikaisen tutkimuksen luonteesta ja lainsäädännöllisistä näkökohdista (esim. tuleva EU-lainsäädäntö).
- **TKI-toimijoiden päällekkäisen työn vähentäminen:** Yhteisten ohjeistusten ja toimintatapojen luominen tutkimusorganisaatioille, esimerkiksi mahdollistamaan standardisoituja mallipohjia sopimuksille, suostumuksille ja muulle dokumentaatiolle.

Tutkimuslainsäädäntöneuvoston kokoonpano

Neuvoston jäsenyys muodostuisi pääosin organisaatioedustuksesta. Edustettuina olisi:

- Relevantit ministeriöt (ainakin STM, OKM, TEM, VM)
- Viranomaiset (ainakin THL, Tilastokeskus)
- Yliopistot ja muut korkeakoulut (esim. yhteensä 3 edustajaa kerrallaan)
- Muut tutkimusorganisaatiot (esim. yhteensä 2 edustajaa kerrallaan valtion tutkimuslaitoksista tai vastaavista)
- Sairaanhoidopiirit (esim. 1 edustaja kerrallaan)
- Organisaatioedustuksen lisäksi neuvostossa voisi olla yksittäisiä asiantuntijajäseniä.

Riittävän asiantuntemuksen ja valmistelukapasiteetin varmistamiseksi neuvoston yhteyteen olisi syytä perustaa substanssiasiantuntijoiden jaostoja, joissa voidaan tuoda yhteen käytännön tason korkein osaaminen ja sitä kautta valmistella ehdotuksia neuvostolle. Alustavia esimerkkejä perustettavien jaostojen aloista olisivat tutkimusasioiden jaosto, IT-infrastruktuurit ja tietoturva- ja tietosuoja-asiat ja juridiikka -jaosto.

Tutkimuslainsäädäntöneuvoston hallinto

Neuvoston toiminta olisi luonnollisinta liittää tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) alaisuuteen. Myös muut hallinnolliset sijainnit voisivat mahdollisesti tulla kyseeseen.

Akuuttien ongelmakohtien kuvaus

Tämän aloitteen liitteeksi on koottu muistio, joka tuo esiin esimerkkejä voimassa olevan ja parhaillaan valmistuvan tutkimuslainsäädännön haasteista. Jotta tarpeettomat esteet tutkimukselta ja siihen nojaavalta kansantalouden kasvulta voidaan poistaa mahdollisimman nopeasti, olisi näihin haasteisiin tartuttava välittömästi. Samalla kun vetoamme Tutkimuslainsäädäntöneuvoston ripeään asettamisen puolesta, toivomme, että toimivaltaiset elimet hyödyntävät esittämäämme epäkohtien inventaariota omien toimiansa suuntaamisessa.

Kunnioittavasti,

Aalto-yliopisto

Maanpuolustuskorkeakoulu

Svenska handelshögskolan Hanken

Oulun yliopisto

Helsingin yliopisto

Taideyliopisto

Itä-Suomen yliopisto

Tampereen yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Turun yliopisto

Lapin yliopisto

Vaasan yliopisto

LUT-yliopisto

Åbo Akademi

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Liite: Muistio, Tutkimuslainsäädännön akuutit ongelmakohdat

Tiedoksi: Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö, Valtiovarainministeriö

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti TUNI Sign-järjestelmällä
This document has been electronically signed using TUNI Sign

Päiväys / Date: 21.05.2021 16:26:44 (UTC +0300)

Jari Kuusisto

rehtori

Vaasan yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358****98

Päiväys / Date: 21.05.2021 16:32:30 (UTC +0300)

Jukka Kola

rehtori

Turun yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358****30

Päiväys / Date: 24.05.2021 06:58:10 (UTC +0300)

Jari Kallio

rehtori

Maanpuolustuskorkeakoulu

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358****54

Päiväys / Date: 24.05.2021 10:17:21 (UTC +0300)

Jouko Niinimäki

rehtori

Oulun yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358****60

Päiväys / Date: 24.05.2021 10:44:13 (UTC +0300)

Sari Lindblom

vararehtori

Helsingin yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***72

Päiväys / Date: 24.05.2021 15:08:25 (UTC +0300)

Tarmo Martikainen

johtaja

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***79

Päiväys / Date: 25.05.2021 19:34:38 (UTC +0300)

Moira von Wright

rehtori

Åbo Akademi

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***20

Päiväys / Date: 26.05.2021 09:45:56 (UTC +0300)

Juha Tuominen

Toimitusjohtaja

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***60

Päiväys / Date: 26.05.2021 11:51:29 (UTC +0300)

Keijo Hämäläinen

rehtori

Jyväskylän yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***07

Päiväys / Date: 26.05.2021 14:05:54 (UTC +0300)

Ilkka Luoma

johtaja

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***09

Päiväys / Date: 27.05.2021 15:55:46 (UTC +0300)

Mari Walls

rehtori

Organisaation varmentama (TUNI käyttäjätunnus)
Certified by organization (TUNI user account)

Certified by organization

Päiväys / Date: 28.05.2021 11:34:46 (UTC +0300)

Karen Spens

Rector

Hanken Svenska handelshögskolan

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***28

Päiväys / Date: 28.05.2021 12:13:10 (UTC +0300)

Risto Miettunen

johtaja

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***94

Päiväys / Date: 28.05.2021 13:01:26 (UTC +0300)

Antti Syväjärvi

Rehtori

Lapin yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***44

Päiväys / Date: 28.05.2021 15:25:00 (UTC +0300)

Kaarlo Hildén

rehtori

Taideyliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***12

Päiväys / Date: 28.05.2021 18:18:50 (UTC +0300)

Ilkka Niemelä

rehtori

Aalto-yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***13

Päiväys / Date: 31.05.2021 14:02:57 (UTC +0300)

Matti Bergendahl

johtaja

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***61

Päiväys / Date: 02.06.2021 15:43:55 (UTC +0300)

Juha-Matti Saksa

rehtori

LUT-yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

SMS PIN +358***59

Päiväys / Date: 04.06.2021

Jukka Mönkkönen

rehtori

Itä-Suomen yliopisto